

Warszawa, 27 maja 2023 r.

Protokół ósmego posiedzenia Senackiego Zespołu Samorządowego

W dniu 27 maja 2023 r. odbyło się wspólne posiedzenie Senackiego Zespołu Samorządowego oraz przedstawicieli organizacji samorządowych, pozarządowych i instytucji wspierających, zorganizowane z okazji Dnia Samorządu Terytorialnego.

Marszałek Senatu, prof. Tomasz Grodzki w nagrany przesłaniu podziękował uczestnikom spotkania za codzienną pracę na rzecz małych ojczyzn. Zapewnił, że Senat RP zawsze będzie stał po stronie samorządów. Przekazał, że dumny jest z faktu, iż to właśnie Izba Wyższa stała się miejscem ponownych narodzin samorządności w Polsce i restytucji samorządu gminnego, Senat zaś niezmiennie wypełnia rolę strażnika demokracji, w tym demokracji lokalnej. Reforma samorządowa, zapoczątkowana przez Senat uruchomiła potencjał aktywności lokalnej i obywatelskiej, przyspieszyła rozwój gospodarczy, umożliwiła rozbudowę infrastruktury na szeroką skalę, ale też nadała nowy sens poczuciu lokalnej tożsamości i lokalnego patriotyzmu, a Polacy poczuli, że mają realny wpływ na rozwój i funkcjonowanie swoich małych ojczyzn i wzięli za nie współodpowiedzialność. Marszałek przekazał, że obecnie niepokój budzi tendencja do wprowadzania centralizacji władzy. Poprzez ograniczanie finansów i kompetencji władz samorządowych, wciąż nie mogą one liczyć na środki z Krajowego Planu Odbudowy, a samorząd w Polsce stoi obecnie przed poważnymi wyzwaniami i zagrożeniami. Dlatego, jak zapewnił Marszałek, Senat RP będzie pracować na rzecz umacniania znaczenia gmin i nie pozwoli na umniejszanie podmiotowości małych ojczyzn.

Senator Zygmunt Frankiewicz – przewodniczący Senackiego Zespołu Samorządowego oraz Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej przekazał, iż przedmiotem dyskusji posiedzenia jest raport „Diagnozy i recepty na główne problemy Samorządu Terytorialnego 2023”. Jest to dokument zawierający opinie i oceny korporacji samorządowych, na podstawie którego powinny zostać przygotowane wspólne postulaty legislacyjne strony samorządowej i Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu. W dokumencie

omówione zostały działania w różnych obszarach i w dwóch perspektywach – doraźnej i docelowej. Senator zwrócił uwagę na mającą obecnie miejsce recentralizację kraju, wprowadzaną poprzez działania systemowe strony rządowej, m.in. w zakresie finansów, edukacji, ale też w wielu innych obszarach. Nie ułatwiają one pracy, lecz powodują dodatkowe obciążenia, ograniczenia w kompetencjach oraz restrykcje nakładane na samorząd. Blokowana jest samodzielność samorządu, wprowadzane są zapisy, które są ingerencją administracji rządowej w realizację przez samorząd zadań własnych.

Andrzej Porawski – dyrektor Biura Związku Miast Polskich i zarazem autor wspomnianego raportu, przedstawił jego główne zagadnienia. Pierwszym z nich jest konieczność wyeliminowania negatywnych zmian w przepisach, wprowadzenie zmian w Kodeksie Wyborczym i przywrócenie niektórych rozwiązań sprzed 2015 r., m.in. wykreślenie ograniczenia liczby kadencji wójta, burmistrza i prezydenta miasta, przywrócenia składu rady nadzorczej WFOŚ sprzed 2017 r. (po roku 2017 przestał być funduszem wojewódzkim, przechodząc pod kontrolę administracji centralnej, czyli partii politycznej, realizującej program centralizacji państwa) czy przywrócenie elastyczności budżetu obywatelskiego.

Kolejnym wskazanym w raporcie obszarem, powodującym problemy z wywiązywaniem się samorządów z ich zadań własnych jest sposób ich finansowania. Zmiany zachodzące w systemie podatkowym powodują ubytki w dochodach własnych. Krytyczna sytuacja finansowa samorządów wymaga pilnych działań doraźnych, ale konieczne jest też podjęcie prac nad nowym systemem finansów JST. Wśród pilnych działań doraźnych powinno znaleźć się m.in. wprowadzenie zmian w ustawie o dochodach JST, przywrócenie w 2023 r. subwencji rozwojowej z wyrównaniem ubytków we wpływach z PIT, a także uchwalenie przez Sejm ustawy o wysokości części oświatowej subwencji ogólnej dla JST na rok 2023, z pełnym uwzględnieniem inflacji na lata 2022 i 2023. W zakresie zmian systemowych, jak przekazał dyrektor Andrzej Porawski, konieczne jest dokonanie diagnozy stanu finansów JST, określenie kierunków zmian oraz wdrożenie założenia systemu wyrównawczego, mającego na celu zmniejszenie różnic dochodowych. Należy uwzględnić ponadto zróżnicowanie potrzeb wydatkowych w miastach i gminach o małej gęstości zaludnienia oraz przywrócić znaczenie dochodów własnych. W ustawie o dochodach JST powinny znaleźć się m.in. przepisy dzielące podatek PIT na część rządową i samorządową, przepisy wprowadzające subwencje ekologiczne dla obszarów objętych ochroną przyrody oraz przepisy przywracające zasady rekompensowania ubytków w dochodach JST, spowodowanych przez zmiany prawne.

Powinny się tam również znaleźć przepisy wprowadzające gwarancję ustawową wysokości subwencji oświatowej na poziomie 3% PKB. W ustawie o podatkach i opłatach lokalnych zaproponowana została likwidacja zwolnień i ulg ustawowych a także zwiększenie możliwości strefowania, natomiast w ustawie o podatku od towarów i usług postuluje się wprowadzenie zwrotu nieodliczonego VAT-u od inwestycji publicznych JST.

W obszarze oświaty głównymi postulatami zawartymi w raporcie są: ustabilizowanie i zagwarantowanie systemu jej subwencjonowania, właściwe ułożenie relacji samorząd-kurator, w tym przywrócenie samorządom swobody w organizowaniu sieci szkół, a także zasadnicza reforma podstawy programowej oraz stworzenie nowej, dostosowanej do współczesnych potrzeb pragmatyki zawodowej nauczycieli. Ponadto ważna jest zmiana zasad dotowania szkół niepublicznych i skuteczna eliminacja nieracjonalnego wzrostu kosztów.

Raport zwraca uwagę na potrzebę zmian w obszarze środowiska i klimatu, a szczególnie w gospodarce komunalnej, prowadzonej przez gminy (zadania własne gmin w zakresie zaopatrzenia ludności w wodę, ciepło, odprowadzenia ścieków i odbioru odpadów stałych oraz transportu publicznego). Potrzebne jest pilne opracowanie i uchwalenie ustawy o zielonej transformacji miast i gmin, która zgodnie z KPO powinna być uchwalona do końca 2023 r. W trybie pilnym powinny zostać zlikwidowane bariery prawne w wytwarzaniu energii z termicznego przetwarzania odpadów oraz w zakresie produkcji i przesyłu zielonej energii z biogazu i OZE. Potrzebne są zmiany w ustawie o gospodarce komunalnej, prawie energetycznym i prawie zamówień publicznych, pozwalające na wzajemną wymianę i udostępnianie posiadanych zasobów oraz wytwarzanych produktów pomiędzy gminami i ich jednostkami. Wreszcie istotne jest przeznaczenie całości środków ze sprzedaży praw do emisji CO₂ na modernizację energetyki, w tym połowę na energetykę lokalną i zapewnienie wystarczających środków na rozwój kanalizacji terenów wiejskich.

Kolejnym obszarem działań, wymagającym zmian jest, według przygotowanego raportu, polityka społeczna, opierająca się na przestarzałym systemie prawnym. W tej kwestii, w raporcie wśród proponowanych zaleceń, znalazło się przywrócenie roli strategii rozwiązywania lokalnych problemów społecznych, odbiurokratyzowanie systemu pomocy społecznej, opracowanie i przyjęcie nowej polityki społecznej państwa, odpowiadającej za szybko zmieniające się wyzwania demograficzne, a także opracowanie przemyślanej polityki migracyjnej państwa. W tym obszarze powinna również nastąpić zmiana zasad finansowania pobytu mieszkańców w domach pomocy społecznej, powinna też mieć miejsce reforma

systemu finansowania orzecznictwa o niepełnosprawności i finansowania środowiskowych domów samopomocy. Powinno również zostać uregulowane finansowanie opieki pielęgniarstwa i statusu pielęgniarek w domach pomocy społecznej.

W ochronie zdrowia należy pilnie dostosować wyceny świadczeń medycznych do realnych kosztów ich udzielania, a także dostosować liczbę zakontraktowanych świadczeń do rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej. Trzeba też przedstawić realną koncepcję modernizacji szpitalnictwa, z uwzględnieniem roli szpitali powiatowych i regionalnych. Niezbędne jest ustawowe umocowanie JST w systemie ochrony zdrowia, zapewniające im właściwy wpływ na organizację i kontrolę oraz finansowanie samorządowej części tego systemu.

Przedostatni obszar, o którym mówi raport to transport i drogi. Sieć dróg samorządowych jest co prawda podstawą lokalnego układu komunikacyjnego, niestety brak odpowiedniego finansowania przekłada się na ich jakość i pozostawia wciąż wiele do życzenia. Dodatkowo, sprawny system publicznego transportu zbiorowego jest kluczowy dla zapewnienia mobilności społecznej, a obecny system prawny nie gwarantuje jego właściwego rozwoju. Dlatego postulaty w tym obszarze mają nie tylko legislacyjny, ale również finansowy charakter. Niezbędne jest zwiększenie udziału JST we wpływach z podatku PIT, zwiększenie udziału województw we wpływach z CIT na utrzymanie przewozów regionalnych, zapewnienie adekwatnej do wzrostu kosztów waloryzacji dopłat do przewozów autobusowych. Należy również wzmocnić rolę organizatorów publicznego transportu zbiorowego.

Ostatnim obszarem, o którym jest mowa w raporcie, są sprawy ustrojowe. Dotyczą one zaleceń dotyczących realizacji istniejących gwarancji konstytucyjnych, wpisania klauzul generalnych do ustaw ustrojowych, ujęcia zasady adekwatności środków do zakresu zadań w ustawach finansowych, czy realizacji, w zgodzie z Konstytucją, postulatu nadania Senatowi RP charakteru izby samorządowej (zniesienia zakazu łączenia mandatu senatora z mandatem samorządowym). Ważne jest także, aby umożliwić samorządom prowadzenie polityki rozwoju na miarę rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnych i regionalnych, poprzez uchwalenie ustawy o zróżnicowanym rozwoju terytorialnym oraz skoordynowanie przepisów dotyczących ładu przestrzennego, z zasadami prowadzenia polityki rozwoju oraz systemem podatków i opłat lokalnych.

Przedstawiony przez dyrektora Andrzeja Porawskiego dokument zostanie udostępniony wszystkim korporacjom samorządowym w celu jego uzupełnienia lub wprowadzenia poprawek. O przedstawienie innych problemów, na jakie napotykają samorzady, poproszeni zostali również obecni na spotkaniu w Senacie przedstawiciele korporacji samorządowych.

Obszary wiejskie, stanowiące 93% powierzchni kraju, są, jak przekazał **Krzysztof Iwaniuk, przewodniczący Związku Gmin Wiejskich RP** obszarami najbardziej zróżnicowanymi. Niestety, samorzady wiejskie po wprowadzeniu Polskiego Ładu borykają się z wieloma problemami. W najmniejszych gminach praktycznie nie ma już nadwyżki operacyjnej, a bez pojawiających się doraźnych środków nie będzie możliwe uchwalenie na kolejny rok budżetu, w którym i tak zawarte są tylko obligatoryjne dla gmin zadania. Realizacja postulatu udziału samorządów w PIT nie wystarczy, trzeba szukać innych rozwiązań, m.in. wprowadzenia dla gmin subwencji drogowej, subwencji ekologicznej oraz uregulowania finansowania oświaty. Część gmin wiejskich musi nadrobić braki w elementarnej infrastrukturze, takiej jak drogi i gospodarka wodno-ściekowa, na które również potrzebne są środki. Potrzebny jest też dla gmin wiejskich i małych miasteczek, analogiczny do programu SAPARD, program na rzecz rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

Dyrektor zarządzający Unii Metropolii Polskich Tomasz Fijołek zwrócił uwagę, że problemy, z którymi stykają się samorzady mają wspólny finansowy mianownik. W jego opinii nastąpiła destrukcja finansów publicznych, a rekompensaty są nie tylko uznaniowe, ale też częściowe. Stopień kompensacji ubytków dochodu JST z PIT na skutek Polskiego Ładu wyniósł w przypadku największych miast tylko ok. 30%. W zakresie utraconych dochodów JST, po uwzględnieniu rekompensaty, Unia Metropolii Polskich plasuje się na poziomie -23%. Z danych tych wynika więc, że nie można mówić o lepszej sytuacji dużych jednostek samorządowych. Dyrektor przypomniał także o zwiększeniu wydatków samorządów, związanych z przyjęciem uchodźców z Ukrainy, których większość przebywa w średnich i dużych miastach oraz obszarach metropolitalnych. Zwrócił się również z apelem, aby o problemach samorządów mówić prostym językiem, tak, by przekaz był nie tylko merytoryczny i precyzyjny, ale również zrozumiały dla osób nie związanych zawodowo z samorządem.

Marszałek województwa wielkopolskiego Marek Woźniak, członek zarządu Związku Województw RP wspominał, że nie można zapominać o wyzwaniach, przed którymi stoją samorzady powiatowe i wojewódzkie. Trzeba docierać z przekazem do tych, którzy nie są w

pełni świadomości roli, jaką odgrywa samorząd i tego, jak ważny jest on dla systemu sprawowania władzy. Wyjaśnił, że samorząd wojewódzki stał się dziś podstawowym pośrednikiem w zdecentralizowanym wydatkowaniu funduszy europejskich i jest to polska specyfika, nieobecna w innych krajach europejskich. Rolą samorządu wojewódzkiego jest zarządzanie rozwojem, dlatego pozbawienie go wpływu na wojewódzkie fundusze ochrony środowiska może zostać odebrane negatywnie, zwłaszcza, że przekazywanie środków na rozwój wszystkich elementów bezpieczeństwa jest obowiązkiem władzy publicznej. Jeśli władza centralna chciałaby rozdzielać nadzwyczajne środki finansowe dla samorządów lokalnych to, wg marszałka, powinno się to odbywać za pośrednictwem władz regionalnych, w oparciu o uczciwe, transparentne procedury oceny wniosków. Pan marszałek przekazał także, że największym problemem samorządów województw są obecnie rosnące koszty przewozów regionalnych oraz system opieki zdrowotnej, grożący zapaścią dotykającą w pierwszej kolejności szpitale powiatowe.

Grzegorz Cichy, prezes Unii Miasteczek Polskich, dołączył do głosów postulujących finansowanie oświaty z budżetu państwa, w szczególności w zakresie wynagrodzeń nauczycieli. Przekazał, że małe miasta mają problem z finansowaniem edukacji, a subwencja na nią jest od wielu lat niewystarczająca. Uzupełnienie luki w finansowaniu oświaty odbywa się najczęściej kosztem innych inwestycji, np. remontów dróg czy kanalizacji. Zaznaczył, że w rozporządzeniu MEiN powinna być mowa nie tylko o maksymalnej, ale też i o minimalnej liczbie uczniów w klasie, co ułatwiłoby znacznie i usystematyzowało pracę organów, które prowadzą szkoły, z myślą o dobru dziecka. Często brak zgody kuratora na likwidację szkół powoduje, że utrzymywane są klasy liczące zaledwie kilkoro uczniów. Pan prezes zwrócił również uwagę na fakt, że kompetencje wójta, burmistrza czy prezydenta są rozsiane w ponad 300 ustawach. Dlatego potrzebna jest zmiana systemowa i być może uchwalenie nowej ustawy o samorządzie terytorialnym.

Rudolf Borusewicz, dyrektor biura Związku Powiatów Polskich wskazał na potrzebę utrzymania administracji samorządowej na poziomie powiatowym. Przytoczył przykłady prób jej likwidacji, zarówno w Polsce jak i w innych krajach, wskazując, że nie przyniosły one rezultatu. Ten brak efektu wynikał z potrzeby sprawnej koordynacji świadczenia usług publicznych, którą może zapewnić administracja średniego szczebla. Zwłaszcza widoczne jest to w systemie ochrony zdrowia, w którym konsolidacja usług na poziomie centralnym, będąca teoretycznie rozwiązaniem doskonałym, w praktyce nigdzie jeszcze nie przyniosła

pożądanych efektów. Na poparcie takiego stwierdzenia przytoczył słowa Milтона Friedmana, laureata Nagrody Nobla, według którego najgorszym sposobem podejmowania decyzji jest *dysponowanie nie swoimi środkami w celu podejmowania decyzji w nie swojej sprawie, i bez ponoszenia za to odpowiedzialności.*

Jakub Wygnański, Prezes Zarządu Fundacji Stocznia w imieniu swojej organizacji, ale również w imieniu Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych wspominał o przygotowanych przez nie postulatach, które zostały przyjęte przez Związek Miast Polskich. Dotyczą one m.in. uproszczenia lub deregulacji niektórych przepisów, dobrego podziału pracy pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi, ale też docenienia organizacji społecznych i obywatelskich. Przekazał, że zarówno na podstawie własnych doświadczeń jak i polskiej historii, w każdej sytuacji warto mieć nadzieję, bo wiara w państwo, które jest zdecentralizowane, samoorganizujące się, silne siłą obywateli doczekało się już w przeszłości spełnienia.

Prof. Jerzy Stępień, senator I i II kadencji, były prezes Trybunału Konstytucyjnego w swoim wystąpieniu przekazał, że budując samorząd terytorialny po 1989 r., budowane było również państwo. Bowiem samorząd terytorialny jest niezbędnym elementem cywilizacji zachodniej. Przytoczył słowa prof. Samsonowicza, według którego Europa, a więc cywilizacja zachodnia jest tam, dokąd sięga prawo magdeburskie. Poza Zachodem - z wyjątkiem Japonii – nigdzie samorządu nie ma. Profesor wspominał, że nie da się zrozumieć funkcjonowania samorządu, jego zadań i misji bez zrozumienia całokształtu administracji państwowej, także z uwzględnieniem struktur unijnych. Nawiązując do I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” przypominał, że utworzenie samorządu terytorialnego było – obok sądownictwa konstytucyjnego i powołania Rzecznika Praw Obywatelskich – jednym z głównych postulatów demokratycznej opozycji.

Grzegorz Czarnocki, Wiceprezes Krajowej Rady Regionalnych Izb Obrachunkowych zapewnił, że reprezentowanym przez niego organom zależy na dobrostanie finansowym samorządów oraz ich pomyślności i możliwości rozwoju. Odnosząc się do przedstawionych na początku spotkania postulatów przekazał, że również izbom zależy, aby nie ograniczać do dwóch kadencyjności władz lokalnych. Dopóki wójtowie, burmistrzowie czy prezydenci uzyskują mandat w wyborach, należy dać im szansę na pracę w samorządach. Wspominał, że aktualne zmiany w systemie finansowania modyfikują działanie JST, pozbawiając je tego, co wcześniej stymulowało je do konkretnej aktywności i lepszej pracy na rzecz społeczności

lokalnej. Finanse publiczne są całością – trudna sytuacja dotyczy więc zarówno budżetu państwa jak i budżetów samorządów. Zatem przesunięcia strumieni dochodów publicznych zawsze będą przedmiotem kontrowersji. Warto zintensyfikować prace nad zmniejszeniem rygorów dotyczących realizacji zadań, nad ich przeglądem i refleksją, czy rzeczywiście są one konieczne. Ponadto zaniedbany został temat dochodów własnych. Tymczasem stabilna baza podatkowa powinna być fundamentem finansowania samorządów. Pan prezes wyraził nadzieję, że w kolejnych latach samorzady będą miały nie tylko stabilne dochody pozwalające na rozwój, a także taki system dochodów, który będzie promował i stymulował dobre zarządzanie w samorządach.

Senator Janusz Pęcherz wyraził swoją aprobatę dla postulowanej potrzeby uproszczenia języka przekazu, tak by dotarł on również do młodego pokolenia. W opinii senatora, jeżeli się czegoś nie rozumie, to się tego nie słucha.

Profesor Krzysztof Ziemski z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza odnosząc się do wcześniejszych wypowiedzi na temat znaczenia samorządu, zadań jakie realizuje i problemów, które są przeszkodą w ich wykonywaniu podkreślił, że podstawową barierą jest kwestia finansowania, nadzoru oraz współdziałania. W jego opinii wyraźnie widać podział na obywateli i samorząd z jednej strony, a z drugiej państwo, stojące w opozycji, a nie zgodnie z Konstytucją pełniące „funkcję usługową”. Zapomina się bowiem, że podstawową funkcją państwa jest pomocniczość, czyli również dbałość o to, by samorząd miał silną bazę funkcjonowania w każdym wymiarze, również finansowym i organizacyjnym. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie środków na dobre funkcjonowanie samorządów. Należy reagować w każdej sytuacji, kiedy korzystając z legalności uchwalanych przepisów zaczyna się wkraczać w samodzielność samorządów i ingerować w ich funkcjonowanie z punktu widzenia celowościowego, rzetelności czy gospodarności.

Prof. Marta Lackowska oraz Joanna Załuska z Fundacji Batorego zachęcały do zapoznania się z opracowanym w Fundacji „Indeksem samorządności” - raportem będącym uzupełnieniem poruszanej w trakcie spotkania tematyki. Jest on narzędziem, mającym za zadanie sprawdzanie poziomu autonomii lokalnej w odniesieniu do gmin i miast na prawach powiatu. W raporcie uwzględniono 11 pól tematycznych dotyczących istotnych zadań samorządu dla realizowania lokalnej misji zapewnienia mieszkańcom odpowiedniego poziomu rozwoju, m.in. poziomu autonomii w zakresie inwestycji, kadr, programów, struktury organizacyjnej, finansów, a następnie cechującej się największym spadkiem

autonomii siły ustrojowej, czyli umocowania samorządu w państwie oraz siły politycznej. Indeks samorządności jest diagnozą, na podstawie której eksperci Fundacji Batorego przygotowują propozycje zmian odwracających recentralizację zadań samorządu.

Anna Sobala-Zbroszczyk ze Stowarzyszenia SOS dla Edukacji, obywatelskiego ruchu skupiającego wiele organizacji samorządowych zwróciła na trwający przez ostatnie lata proces upadku systemu edukacyjnego, spowodowany licznymi nieprzemyślanymi reformami i rozwiązaniami wprowadzanymi bez konsultacji społecznych. Stowarzyszenie przygotowało do wykorzystania dokument „Sto dni dla edukacji. 10 pomysłów na nowe otwarcie”, czyli dziesięć działań, jakie należy podjąć, aby naprawić funkcjonowanie edukacji. Jest to ważne, bowiem skutków negatywnych działań w oświacie nie widać od razu, gdyż są one odroczone w czasie i długofalowe.

Senator Zygmunt Frankiewicz, podsumowując spotkanie, podziękował wszystkim uczestnikom za ich merytoryczny wkład w posiedzenie. Poinformował, że w związku z brakiem sprzeciwu przez korporacje samorządowe, raport przygotowany przez Związek Miast Polskich można będzie uznać za zaakceptowany przez całą stronę samorządową. Senator zgodził się z tezą o narastającej dwoistości administracji, która padła w trakcie posiedzenia. Wspomniał, że w poruszanej tematyce dominują sprawy finansowe, z naciskiem na różne ich aspekty, związane chociażby z finansowaniem oświaty. Podkreślił, że jednak mimo tych problemów, nie powinno się wyciągać daleko idących wniosków i rezygnować z zadań, które z natury są dla samorządów własne. Należy szukać rozwiązań problemów finansowych, zarówno doraźnych jak i systemowych. Senator poinformował, że w zakresie rozwiązań doraźnych – jest przygotowana inicjatywa ustawodawcza Senatu dotycząca udziału JST w części zryczałtowanej PIT. Zgodził się ze stwierdzeniem, że dochody własne są kluczem do niezależności samorządu. Stwierdził ponadto, że wiele z poruszanych spraw wymaga naprawy. Aby jednak była ona skuteczna, musi być przygotowana zarówno na poziomie uzgodnień, jak i końcowych aktów prawnych. Tylko wtedy może być ona szybka i pozbawiona niepotrzebnych napięć. W opinii senatora, dzięki dyskusji podczas spotkania, wniesiony został wkład w uzgodnienia i w program, który powinien być przygotowany przez rządzących.

BSS (D.W.)